

บทวิจารณ์หนังสือ: เด็กหญิงผู้ซุงขาว

กวิณธร เสถียร

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

พื้นธงสีขาวอันมีวงกลมสีแดงอยู่ตรงกลาง คือสัญลักษณ์ความเป็นชาติของชนชาวญี่ปุ่น แต่หากปราศจากวงกลมสีแดง ธงขาวโพลนนั้นก็เป็ฯดั่งสัญลักษณ์ที่แสดงถึงภาวะจำยอม กระนั้นก็ตามธงผืนนี้กลับประกาศก้องถึงความปิติยินดีของ “การมีชีวิตรอด” และกลายเป็นประวัติศาสตร์สงครามที่สะท้อนถึงความโหดร้ายทารุณเรื่องเล่าจากธงผืนเล็กๆ ถูกตีแผ่ผ่านวรรณกรรมแปลเรื่อง “เด็กหญิงผู้ซุงขาว” เขียนโดย โทมิโกะ ฮิกะ ในชื่อ “The Girl with the White Flag” แปลโดย ฉัตรนคร องค์กรสิทธิ์ ตีพิมพ์ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2553 จำนวน 176 หน้า พร้อมภาพประกอบโดยสำนักพิมพ์มติชน เนื้อหาหลักแบ่งเป็น 6 บท โดยบทที่ 1-5 มี 4 ตอน บทที่ 6 มี 3 ตอน และเนื้อหาส่วนท้ายมี 1 ตอน รวมทั้งหมด 24 ตอน ผู้เขียนบรรยายถึงการเอาชีวิตรอดจากสงครามเอเชีย-แปซิฟิก บนเกาะโอกินาวา ชะตากรรมของประชาชนผู้อพยพ และชีวิตของทหารที่ล้มตาย บ้างกลายมาเป็นเพชรฆาตให้กับเพื่อนร่วมชาติตนเอง แม้เรื่องราวจะเจ็บปวดแต่ผู้อ่านจะพบว่า ในสงครามยังคงมีความรัก ความเห็นอกเห็นใจ และความหวังที่จะมีชีวิตรอด กลวิธีการเล่าโดยใช้เด็กเป็นตัวละครหลักย่อมสร้างความสะเทือนใจ แต่ได้สร้างความหมายต่อความทรงจำในสงคราม นอกเหนือจากเป็นเครื่องมือสอนเยาวชนรุ่นหลังให้รู้ว่าสงครามไม่ใช่อะไรแล้ว ผู้อ่านจะได้รู้จักโอกินาวาในมุมมองที่ต่างไป แม้เรื่องเล่าจากหนังสือจะมีลักษณะเกร็ดทางประวัติศาสตร์มากกว่านำเสนอข้อมูลเชิงลึก ที่มา หรือลำดับเหตุการณ์ของสงคราม แต่ผู้เขียนได้อ้างถึงแหล่งข้อมูลเพื่อให้ผู้อ่านศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

สำหรับคนไทย สงครามอาจเป็นเรื่องไกลตัวเกินไป แต่เรื่องจริงของเด็กหญิงวัยเพียง 7 ขวบ จะได้เป็นอุทาหรณ์สอนใจแก่คนทั่วไปได้เป็นอย่างดี ไม่เฉพาะสำหรับเยาวชนเท่านั้นที่สมาคมห้องสมุดอเมริกันยกย่องให้เป็นหนังสือแนะนำ แต่เหล่าผู้นำของชาติต่างๆ ก็สมควรได้รับคำแนะนำให้อ่านเช่นกัน

คำสำคัญ: วิจารณ์หนังสือ ธงขาว เกาะโอกินาวา สงครามเอเชีย-แปซิฟิก

The Girl with the White Flag

Gwyntorn Satean*

Faculty of Social Sciences, Naresuan University

Abstract

The flag in white includes a red circle in the middle. It is the national symbol of the Japanese. Without the red circle, the white flag implies servitude. As such, this flag declares a joy of “survival” and becomes a history of war that reflects brutality. A tale from a small flag was unfolded in the translated literature entitled “The Girl with The White Flag” written by Tomiko Hika, and translated by Chatnakorn Ongsink (2nd edition in 2010, 176 pages, with illustrations by the Matichon Press House). The main content is divided into six chapters; Chapter 1-5 includes four episodes each, Chapter 6, three episodes, and at the end, there is one episode, for a total of twenty-four episodes. The author describes her survival after the Asia-Pacific War on the island of Okinawa, the fate of the refugees, and the lives of the soldiers who died; some had even been killers of their fellow countrymen. In spite of this painful story, the readers discover that love exists even in the war, along with empathy and hope to survive. Child-based narrative techniques will create emotional depression but it makes sense to politicize remembrance. In addition to being a tool to teach the younger generation to know how bad the war was, readers will see Okinawa Island from a different perspective. Although the narrative of the book is more historical, rather than an in-depth insight or chronology of the war, the author has cited sources for readers to study further.

The war may seem to be far from our Thai lives, but it is the real story of a 7 years old girl, which is an example for the general public, not specific to only young readers. It was honored by the American Library Association as a recommended book, and world leaders can be recommended to read it as well.

Keywords: Book review, The White Flag, Okinawa Island, The Asia-Pacific War

* Corresponding author's e-mail: gwyntorns@nu.ac.th

1. บทนำ

ในอีก 3 ปีข้างหน้า หรือปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) ผีนางขาวอันมีห้วงวงกลม 5 สี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของโอลิมปิกเกมส์ จะได้โบกสะบัดพัดไหวบนเกาะญี่ปุ่นอีกครั้งในฐานะเจ้าภาพกีฬาแห่งมวลมนุษยชาติครั้งที่ 32 (Gibson, 2013) ยังความภาคภูมิใจมาสู่ชาวอาทิตย์อุทัยทั้งประเทศ แต่หากย้อนหลังไปราว 71 ปีที่แล้ว ผีนางสีขาว แด่ในคราวนั้นกลับไม่ปรากฏห้วงวงกลมใด ๆ และถูกทำขึ้นอย่างรีบเร่งให้มีลักษณะอย่างธง สำหรับเด็กหญิงวัย 7 ขวบ ได้ถือโบกสะบัดพัดแล้ว ไม่ใช่เพื่อความภาคภูมิใจแต่เป็นความตั้งใจเพื่อให้เด็กหญิงปลอดภัยและอยู่รอดในภาวะสงครามบนเกาะโอกินาวา (Okinawa Island) และกว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมา เรื่องราวของธงผืนนั้น กลายเป็นที่โจษจันจากสังคมในวงกว้าง แต่ยังมีข้อสงสัยติดค้างว่า เด็กผู้หญิงคนนั้นคือใคร ธงผืนนั้นเป็นมาอย่างไร เด็กและทหารมีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่ กระทั่งความจริงได้ถูกตีแผ่เมื่อหนังสือเรื่อง *The Girl with the White Flag* ถูกเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2532

“เด็กหญิงผู้ซบเซา” หนึ่งในวรรณกรรมแปลของ จักรนกร องค์กรงษ์ จากเรื่อง “*The Girl with the White Flag*” ต้นฉบับเป็นภาษาญี่ปุ่นเขียนโดย โทมิโกะ ฮิกะ (Tomiko Higa) ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นบนเกาะโอกินาวา ก่อนถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษโดย โดโรธี บริตตัน (Dorothy Britton) ในฉบับภาษาไทยมีจำนวน 176 หน้า พร้อมภาพประกอบ หนังสือเล่มนี้จัดอยู่ในหมวดสารคดี (ประวัติศาสตร์สงคราม) ตีพิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 และครั้งที่ 2 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2553 โดยสำนักพิมพ์มติชน ทั้งยังถูกบับตรา best seller บ่งบอกว่าหนังสือขายดีเล่มหนึ่งของสำนักพิมพ์ (โทมิโกะ ฮิกะ, 2553)

ปกหน้าหนังสือแสดงภาพเด็กผู้หญิงแบกธงสีขาวไว้บนไหล่ขวา มีทหารญี่ปุ่น 2 นาย และพลเรือน

ตามหลังมาอีกจำนวนหนึ่ง โดยใช้ฉากหลังเป็นธงชาติญี่ปุ่น มีรูปวงกลมสีแดงอันหมายถึง พระอาทิตย์โดดเด่นอยู่กลางปก แตกต่างจากต้นฉบับภาษาอังกฤษซึ่งฉากหลังแสดงสภาพจริงในขณะนั้น (Higa, 1989) จุดเด่นที่น่าสนใจของหนังสือเล่มนี้คือข้อความแนะนำที่กล่าวว่า “เป็นเรื่องจริงของเด็กหญิงวัย 7 ขวบ ที่เอาชีวิตรอดจาก ‘สงครามบนเกาะโอกินาวา’ สมรภูมิต้ายในสงครามโลกครั้งที่ 2” ทั้งยังได้รับการยกย่องให้เป็นหนังสือแนะนำสำหรับเยาวชน โดยสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association: ALA) อีกด้วย

2. โครงเรื่อง

เด็กหญิงผู้ซบเซา แบ่งองค์ประกอบหนังสือออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนความนำ เป็นเนื้อหา คำนำใน 3 ส่วนคือ ของสำนักพิมพ์ ผู้แปลฉบับภาษาไทย และผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ 2) เนื้อหาหลัก ผู้เขียนแบ่งเป็น 6 บท บทที่ 1-5 มี 4 ตอน บทที่ 6 มี 3 ตอน และส่วนท้าย อธิบายเรื่องราวการตามหาช่างภาพ เนื้อหาทั้งหมดจึงขมวดรวมได้ 24 ตอน ซึ่งผู้อ่านสามารถอ่านเอาความได้ในระยะเวลา 3-4 ชั่วโมง เนื่องจากเนื้อหาแต่ละตอนเฉลี่ยอยู่ราว 4-5 หน้ากระดาษขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก สำหรับเนื้อหาหลักทั้ง 6 บท มีเนื้อความสรุปย่อดังนี้

- โอกินาวา ดินแดนแสนสงบสุข: ประกอบด้วยตอน 1) บ้านของฉัน 2) พ่อของฉัน 3) พี่ชายนี่คนดีที่แสนสนุก และ 4) ทหารใจดีคนนั้น เนื้อหาในตอนต้นบอกเล่าภูมิหลังของโทมิโกะว่าเป็น 1 ในพี่น้อง 9 คน ของครอบครัว “มัทสึกาวา” สืบเชื้อสายสกุลซามูไรในราชวงศ์ริวกิว ช่วงขบวนการ 6 โทมิโกะต้องกำพร้าแม่เนื่องจากเจ็บป่วยด้วยไข้กาฬนกนางแอ่น “โซคุโซ” ซึ่งเป็นพ่อจึงต้องเลี้ยงดูเด็ก ๆ อีก 4 ชีวิต (โยชิโกะ, ฮัทสึโกะ, โซคุ และ โทมิโกะ) ขณะที่พี่สาว 2 คน แยกย้ายไปมีครอบครัว พี่ชาย

คนหนึ่งไปเป็นทหาร และอีกคนทำงานบนเกาะญี่ปุ่น โทมิโกะบอกเล่าเรื่องราวในครอบครัวเริ่มจากแม่ พ่อ โซคุยู หรือ นี่นี่ พี่ชายที่แก่กว่า 3 ปี และการใช้ชีวิตในวัยเยาว์ ณ บ้านไร่แบบโอกินาวา รอบนอกเขตชुरิ (Shuri) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมืองนาฮา (Naha) และทหารใจดีคนนั้น ซึ่งเธอพบโดยบังเอิญ ราวสิ้นเดือน มีนาคม ปี ค.ศ. 1945 และนั่นกลายเป็นจุดตั้งต้นที่เรื่องจะดำเนินต่อไปในห้วงเวลาที่ญี่ปุ่นทั้งประเทศเข้าสู่สมรภูมิแห่งสงครามเอเชีย-แปซิฟิก แม้ว่าช่วง 2 ปีที่ผ่านมาตอนที่แม่จะเสียชีวิต สงครามก็คุกรุ่นอยู่แล้วในพื้นที่โพ้นทะเล แต่ครอบครัวมักทักท้วงว่าไม่ได้เฉลียวใจว่าโอกินาวา เกาะอันห่างไกลจากญี่ปุ่นกำลังจะถูกบุกด้วยกองกำลังทหารอเมริกัน

- เข้าขบวนผู้อพยพ: ประกอบด้วยตอน 1) คอยพ้อกลับบ้าน 2) นรกเริ่มเปิด 3) แยกจากที่นี่ และ 4) หนีตามลำพัง เหตุการณ์อันบีบคั้นเริ่มปะทุขึ้นในตอนนี ในช่วงเช้าวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1945 เสียงไซเรนเตือนภัย เครื่องบินรบแหวกอากาศส่งเสียงคำรามไปทั่วฟ้า เสียงระเบิดกระสุนปืนใหญ่กึกก้องไปทั่วเขตชुरิ บ่งบอกว่าโอกินาวาอยู่ในภาวะสงครามเต็มขั้น เด็กๆ ไม่อาจทนรอการกลับมาของพ่อ ซึ่งออกไปจัดหาเสบียงส่งให้กองทหารสื่อสาร โยชิโกะจึงสั่งให้น้องๆ เก็บสัมภาระที่พอจะแบกได้เดินมุ่งหน้าลงใต้ และแหวะค้างคินตามหลืบถ้ำชายฝั่งที่เต็มไปด้วยเนินหิน และฉากรราก็เริ่มเปิดให้เห็นในตอนนี ทั้งร่างของผู้คนที่ละเลงไปด้วยเลือด ทหารหาญที่เสียชีวิตโดยมียังกุมปืนอยู่มั่น และการจากไปของนี่นี่ ภายหลังอพยพออกจากหาดโคเมสุ (Komesu Beach) เด็กหญิงวัยเพียง 7 ขวบ ต้องดิ้นรนเอาชีวิตรอดตามลำพัง เพราะมือที่จู่โจมจับกับฮัทสึโกะกลายเป็นผู้หญิงแปลกหน้าที่เธอไม่รู้จัก แม้จะตระเวนหาพี่สาวทั้งสองโดยตะโกนร้องตามละแวกถ้ำต่างๆ แต่ก็ไม่มีความเสี่ยงสะท้อนใด ขานรับตอบกลับมา เธอยังคงหลงเดินวนเวียนอยู่ท่ามกลางสมรภูมิรบ

- เพื่อนๆ ของฉัน: ประกอบด้วยตอน 1) มดเพื่อนยาก 2) ของขวัญจากหนู 3) พี่นี่เป็นกระต่าย และ 4) นี่ช่วยชีวิต เนื้อหาตอนนี้กล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากพลัดหลงกับพี่สาวทั้งสอง โทมิโกะตัดสินใจที่จะไม่อาศัยรวมกลุ่มร่วมกับคนหมู่มาก เธอมักจะหลบอยู่ตามถ้ำและออกมายามค่ำเพื่อหาอาหารหรือเดินทางต่อ การตามรอยมดทำให้ได้ลูกกวาดประทังความหิว การหมั่นสังเกตทหารว่าอยู่หรือตายทำให้เธอได้อาหารเล็กๆ น้อยๆ จากยามสะพายหลัง ณ บริเวณทุ่งหญ้าสุดเขตไร่มันเทศแห่งหนึ่ง โทมิโกะลงไปหลบอยู่ในหลุมและได้มันเทศจากหนูที่ตกใจเมื่อเห็นเธอ วันรุ่งขึ้นโทมิโกะออกหาอาหารและไถลลงไป ในหลุมใกล้โคนต้นไม้ ซึ่งมีกระต่ายขาวอาศัยอยู่ด้านใน ทั้งสองต่างเป็นเพื่อนปลอมประโลมขวัญซึ่งกันและกัน จนกระทั่งโทมิโกะออกไปหาอาหารและเจอแครอทในทุ่งแห่งหนึ่ง แต่เมื่อนำกลับมาให้กระต่ายเธอก็ไม่พบเจอมันอีกเลย

- จากถ้ำนี้...สู่ถ้ำโน้น: ประกอบด้วยตอน 1) ถ้าจะหนีล่ะก็ ไปเสียเดี๋ยวนี้! 2) ถูกไล่ล่า 3) รอดได้ ราวปาฏิหาริย์ และ 4) แม่น้ำมรณะ เนื้อหาตอนนี้บรรยายถึงการเอาชีวิตรอดตั้งแต่การหลบออกไปจากถ้ำซึ่งผู้ลี้ภัยส่วนหนึ่งตัดสินใจปิดปากถ้ำปลิดชีวิตตัวเองร่วมกับคนอื่นๆ ขณะที่ลัดเลาะเข้าออกซอกถ้ำต่างๆ เพื่อตามหาพี่สาว โทมิโกะถูกไล่ล่าจากทหารนายหนึ่ง เพราะเสียงโหวกเหวกโวยวายของเธอ แต่ครั้งที่ตะโกนร้องเรียกหาพี่ อาจทำให้ข้าศึกรู้แหล่งกบดานของทหารและชาวบ้าน แต่แล้วโทมิโกะก็รอดพ้นจากมัจจุราชมารได้ราวปาฏิหาริย์ เพียงเพราะกิ่งไม้ที่เกี่ยวรั้งกางเกงไว้เท่านั้นเอง หลังกระเสือกกระสนออกจากกันผา

- โชคชะตาพาให้พบ: ประกอบด้วยตอน 1) ถ้ำนั้น 2) เราทั้งสามกับความสงบสุข 3) ฉากนรก และ 4) คุณค่าแห่งชีวิต เป็นเวลากว่าหนึ่งเดือนเต็มๆ โทมิโกะออกจากบ้านที่ชुरิ แต่เธอก็ไปไหนได้

ไม่ไกลเพราะยังคงวนเวียนกลับมาตั้งต้นใกล้ๆ หากโคเมส แต่ครั้งนี้ผู้ที่คร่ำคร่ากลับไม่เหลือ แม้แต่เงา ในถ้ำแห่งหนึ่งโทมิโกะเบียดตัวเข้าไปในซอกหลืบเล็กๆ เธอได้พบกับชายชราซึ่งถูกตัดทั้งแขนและขาทั้งสองข้าง กับหญิงชราผู้ตาบอด สองผู้อาวุโสชักใช้โล่เรียงที่มามีไปของโทมิโกะก่อนที่จะอนุญาตให้พักอาศัยด้วยกัน ในถ้ำมีทั้งน้ำและอาหารแห้งพอให้ทั้งสามชีวิตประทังชีวิต เมื่อไม่ต้องหลบหนีไปไหน โทมิโกะจึงได้หยุดครุ่นคิดถึงภาพความโหดร้าย เพราะไม่เพียงแต่ทหารฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น ทหารจากชาติภูมิของตนเองกลับต้องเป็นเพชรฆาตเลือดบาปผิดชีพสังหารเพื่อนร่วมชาติด้วยกันให้พ้นจากความทรมานเมื่อต้องเห็นผู้คนบาดเจ็บล้มตายเป็นผักปลา ทางออกสำหรับเธอจึงดูริบหรี่ แต่ด้วยชีวิตนั้นมีค่าสองตายายจึงปรารถนาให้โทมิโกะอยู่รอด

- การกิจต้องเสร็จสิ้น: ประกอบด้วยตอน 1) รับประทานอาหาร 2) สัญลักษณ์แห่งความปลอดภัย 3) คืนสู่อ้อมอกที่ๆ เนื้อหาตอนสุดท้ายบรรยายเหตุการณ์ต่อเนื่องจาก 4 ตอนที่ผ่านมาเมื่อเสียงจากทหารตะโกนร้องให้ชาวบ้านออกจากที่ซ่อนเพราะสงครามสิ้นสุดลงแล้ว สองตายายกอดจูอคว่าเศษผ้าถุงของตนเองมาทำเป็นผืนธงสามเหลี่ยมยื่นให้โทมิโกะผูกไว้ที่ปลายไม้ และออกจากถ้ำไปโดยไม่ช้า เมื่อมาถึงถนนใหญ่ โทมิโกะเดินออกมาประจันหน้ากับทหารต่างชาติสองนายซึ่งยกกล้องหรืออาจเป็นอาวุธเพิ่งถึงมาที่เธอ ด้วยนึกถึงคำที่พ่อสอนไว้ว่า “หากจะตายก็จงตายพร้อมด้วยรอยยิ้ม” โทมิโกะจึงส่งยิ้มออกไป เมื่อเดินลงมาจากเนินเขาถึงชายฝั่งก็มีผู้คนจำนวนมาก เธอถูกแยกไปอยู่กับคนอื่นๆ ที่มาจากเขตซุจินได้พบกับพี่สาวอีกสองคน เพราะความกรุณาจากสองผู้เฒ่า โทมิโกะจึงเข้าใจคุณค่าของชีวิตเธอออกไปยังถ้ำตรงเนินเขาที่ภาพนั้นจะเตือนภัยหายไปจากสายตา และเรื่องราวของเด็กหญิงผู้ซบซวนก็สิ้นสุดลง

3. บทวิจารณ์

สำหรับผู้คนโดยทั่วไป หากนึกถึงเหตุการณ์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เกี่ยวข้องกับประเทศญี่ปุ่น สองเมืองหลักที่ถูกนึกถึงคือ “ฮิโรชิมา” (Hiroshima) และ “นางาซากิ” (Nagasaki) เพราะเป็นเมืองเป้าหมายที่ถูกทิ้งระเบิดเพื่อปิดฉากสงคราม 72 ปี ให้หลัง บารัค โอบามา (Barak Obama) อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้เลือกเขียนอนุสรณ์สันติภาพฮิโรชิมา (Hiroshima Peace Memorial) เพื่อแสดงความอาลัยต่อผู้สูญเสียในคราวประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศ G7 เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 (McCurry, 2016) เหตุการณ์ดังกล่าวกระตุ้นเตือนให้ผู้คนทั่วโลกรำลึกถึงประวัติศาสตร์สงครามอีกครั้ง ขณะที่ห่างออกไปทางใต้ราว 400 ไมล์ จากเกาะญี่ปุ่น ยังมีอีกหนึ่งสถานที่จากความทรงจำอันเจ็บปวดของสงคราม ซึ่งเป็นที่รู้จักเมื่อโทมิโกะตัดสินใจถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองในวัยเพียง 7 ขวบ ผ่านหนังสือเรื่อง เด็กหญิงผู้ซบซวน ซึ่งตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในปี พ.ศ. 2532 หลังเห็นภาพถ่ายตนเองเมื่อ จอห์น เฮนดริกซัน (John Hendrickson) ช่างภาพทหารชาวอเมริกันบันทึกภาพประวัติศาสตร์นั้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2488

โทมิโกะตั้งต้นพรรณนาเนื้อหาแบบเรียบง่าย อารัมภบทฉากชีวิตของเธอและพี่น้องในพื้นที่อาศัยเขตซุจิน ผ่านช่วงวัยเยาว์ และความทรงจำอันงดงามที่มีต่อแม่ พอให้ผู้อ่านเข้าใจภูมิหลังและความสงบสุขของผู้คนเมืองนาฮา ก่อนที่ทหารอเมริกันจะเดินผ่านหน้า และตามมาด้วยเรื่องราวของการดิ้นรนเอาชีวิตรอด ด้วยหนังสือเล่มนี้จัดอยู่ในประเภทประวัติศาสตร์สงคราม เนื้อความทางภาษาและภาพจินตนาการจากความรุนแรงจึงไม่อาจหลีกเลี่ยง แต่โทมิโกะเลือกที่จะลดทอน และพรรณนาฉากเหล่านั้นเพียงบางเลี้ยวตอนในบทท้ายๆ ส่วนภาพประกอบในหนังสือเป็นเพียง

ภาพบุคคลและสถานที่ต่างๆ เพื่อเสริมความเข้าใจผู้อ่าน ดังนั้น ผู้ปกครองและผู้อ่านทั่วไปที่ไม่ชื่นชอบหนังสือที่สื่อถึงความโหดร้ายทารุณ สามารถคลายกังวลต่อความรุนแรงลงได้ และหากเทียบเคียงกับหนังสือประเภทเดียวกันระหว่าง เด็กหญิงผู้ซุงขาว และ “4 ปีในกรงในเขมร” (ยาสึโกะ นาอิโต, 2549) ซึ่งทั้งสองเรื่องไม่ได้แตกต่างกันในแง่มุมการถ่ายทอดเรื่องราวของผู้ดิ้นรนเอาชีวิตรอดจากภัยสงครามในลักษณะอัตชีวประวัติ (autobiographies) สำหรับ ยาสึโกะ นาอิโต (Yasuko Naito) วัย 46 ปี เธอเขียนบันทึกย้อนอย่างหลบๆ ซ่อนๆ ไล่เรียงเหตุการณ์โดยระบุช่วงวันตลอด 4 ปี ที่มีสภาพดังกรงในเขมร ในปี พ.ศ. 2518-2522 (กวินธร เสถียร, 2556, หน้า 128)

ต่างไปจาก โทมิโกะ ซึ่งต้องระลึกถึงความทรงจำในวัยเด็กท่ามกลางสมรภูมิสงคราม ใช้เวลาค้นหาช่วงภาพทหารผู้เป็นแรงบันดาลใจต้องงานเขียนแล้ววางโครงเรื่องเป็นช่วงตอน สอดแทรกข้อเท็จจริงด้วยข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ที่รวบรวมขึ้นจากบันทึกและหนังสือต่างๆ ในภายหลัง กระทั่งธงขาวของเธอได้พลีชีพบนโลกวรรณกรรมครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2534 ขณะที่เรื่องราวเหล่านั้นผ่านมาแล้วกว่า 46 ปี แต่ดูเหมือนว่า ภาพสงครามไม่อาจลบเลือนไปจากใจของโทมิโกะในวัย 53 ปี

“...เรากลานสี่ขาผ่านดงไม้หนาทึบเข้าไปจนถึงพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบและคิดว่าตรงนี้คงใช้ได้ละ แล้วทันใดนั้นเองก็ได้ยินเสียงระเบิดดังอยู่ถัดไปและมีร่างใครคนหนึ่งกลิ้งลงมาในสภาพไฟลุกท่วมตัวเขาโดนระเบิดเพลิงเข้าไบนั่นเอง...”

ตอน: แยกจากพื้นที่นี้, (โทมิโกะ อิเกะ, 2553, หน้า 63)

สำหรับโทมิโกะแล้ว การจะปะติดปะต่อและถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ออกมานั้น จำเป็นต้องก้าวข้ามข้อจำกัดจากภาวะกดดันที่ซ่อนเร้นบาดแผล

ของสงครามไว้ โดยไม่แม้แต่จะบอกเล่าผู้เป็นสามีข้อจำกัดทางวัฒนธรรมซึ่งมองว่าสงครามเป็นเรื่องหตุ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลผ่านสายตาของเด็กผู้หญิงวัย 7 ขวบ ซึ่งเธอจะต้องย้อนรำลึกถึงช่วงเวลาอันเจ็บปวดในฐานะผู้เผชิญหน้าและมีชีวิตรอดจากสงคราม ด้วยหลักฐานที่ยืนยันได้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องของผู้คนต่อเด็กหญิงผู้ซุงขาว และเผยแพร่เหตุการณ์ที่มีคุณค่า แม้ว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเพียงบันทึกอัตชีวประวัติของผู้หญิงคนหนึ่ง แต่หากถ่ายทอดผ่านตัวละครที่มีเด็กเป็นผู้เล่า ย่อมสร้างความสะเทือนใจและช่วยสร้างความหมายต่อความทรงจำในสงคราม (politics of remembrance) (Horvath, 2003, p. 50)

ในช่วงท้ายของเนื้อหา โทมิโกะขยายความถึงที่มาของหนังสือและเกร็ดเรื่องเกี่ยวกับการตามหาผู้เป็นช่างภาพ ซึ่งในตอนนี้อยู่ระดับถึงคุณภาพที่เป็นเป้าหมายคือ เพื่อประโยชน์แก่คนรุ่นหลังและเป็นเครื่องมือสอนเยาวชนให้รู้ว่าสงครามไม่ใช่อะไรและภาวะทุกข์ยากใดบ้างที่จะเกิดขึ้นในช่วงสงครามสำหรับอนุชนรุ่นหลัง ทั้งที่มาจากเกาะญี่ปุ่นและผู้ที่อยู่บนเกาะโอกินาวา พวกเขาเรียนรู้เรื่องสงครามและสันติภาพได้โดยตรงผ่านวิธีการ “สันติศึกษา” (peace education) ตามเส้นทางสมรภูมิรบในช่วงปี ค.ศ. 1945 (Suzuki, 2015) หรือทัศนศึกษาสถานที่ต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สันติภาพโอกินาวา (Okinawa Prefectural Peace Park Memorial Museum: OPP) อนุสรณ์สถานฮิเมยูริ (Himeyuri Monument) ที่ตั้งอยู่ไม่ห่างกันนัก (Allen & Sakamoto, 2013) แต่ไม่ใช่สำหรับคนทั่วไปที่จะได้สัมผัสประสบการณ์ตรง อย่างไรก็ตาม ผู้สนใจก็สามารถเรียนรู้ได้จากการอ่านเด็กหญิงผู้ซุงขาวเช่นกัน

โดยสรุปแล้ว หนังสือเรื่องนี้บอกเล่าในลักษณะเกร็ด หรือสารคดีทางประวัติศาสตร์

มากกว่านำเสนอข้อมูลเชิงลึกที่ดีแก่ผู้พลหลังหรือลำดับเหตุการณ์ของสงครามอย่างหนังสือเรื่อง “สมรภูมิเดือดโอกินาวา” (The Battle for Okinawa) (Yahara, 2002) ดังนั้น ผู้อ่านบางท่านที่ไม่เข้าใจประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างถ่องแท้ย่อมกังขาว่า เหตุใดสมรภูมিরบอันไกลโพ้นทางฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกบนเกาะโอกินาวา จึงเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายของฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งคำตอบต่อข้อคำถามนี้ไม่มีปรากฏในเรื่องเด็กหญิงผู้ซบเซา อย่างไรก็ตาม โทมิโกะได้อ้างถึงแหล่งข้อมูลเพิ่มเติมประกอบการเดินทางของเธอผ่านหนังสือเรื่อง โอคินาวา: สมรภูมิสุดท้าย (Okinawa: The Last Battle) และ โอคินาวา: ชัยชนะในแปซิฟิก (Okinawa: Victory in the Pacific) (โทมิโกะ อิกะ, 2553) ซึ่งผู้อ่านสามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อสร้างความเข้าใจได้มากขึ้น

25 มิถุนายน ค.ศ. 1945 ตามบันทึกของกองทัพอเมริกัน นับเป็นการปิดฉากสงคราม “ลาก่อนค่ะ...คุณตา...ลาก่อนค่ะ คุณยาย...” เป็นข้อความสุดท้ายที่เธอเอ่ย สำหรับสองตายาย ท่านได้หลับไหลชั่ววันจันทร์ภายในถ้ำอันสงบงัน แต่จะไม่มีใครรู้จักความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ แม้ในช่วงสงครามซึ่งทุกคนต่างดิ้นรนเอาชีวิตรอดหากปราศจากผ้าเตี่ยวผืนบางที่มอบชีวิตใหม่ให้แก่ “เด็กหญิงผู้ซบเซา”

บรรณานุกรม

กวีนิพนธ์ เสถียร. (2556). บทแนะนำหนังสือ 4 ปีนรกในเขมร. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 12(3), 127-134.

โทมิโกะ อิกะ. (2553). *เด็กหญิงผู้ซบเซา*. (ฉัตรนคร องค์กรสิทธิ์, ผู้แปล) กรุงเทพฯ: มติชน.

ยาฮีโกะ นะฮิโด. (2549). *สี่ปีในเขมร* (พิมพ์ครั้งที่ 10). (สุสดี นาวาวิจิต, ผู้แปล) กรุงเทพฯ: ฟ้าใส.

Allen, M., & Sakamoto, R. (2013). War and Peace: War Memories and Museum in Japan. *History Compass*, 11(12), 1,047-1,058.

Gibson, O. (2013). *Tokyo Wins Race to Host 2020 Olympic Games*. Retrieved June 2, 2016, from <https://goo.gl/b4vWu4>

Higa, T. (1989). *The Girl with the White Flag*. Tokyo: Kodansha International.

Horvath, V. S. (2003). Reconstructing War, Reconstructing the Self: Uses of Autobiography in Tomiko Higa's *Girl with the White Flag*. *Women's Studies*, 32, 45-58.

McCurry, J. (2016). *Barack Obama Says Memory of Hiroshima “must never fade”*. Retrieved June 2, 2017, from <https://goo.gl/5seU5r>

Suzuki, T. (2015). Bridging between “here/now” and “there/then”: Guiding Japanese Mainland School “peace education” Tours in Okinawa. *Journal of Cultural Geography*, 33(1), 100-125.

Yahara, H. (2002). *The Battle for Okinawa*. (R. Pineau, & M. Uehara, Trans.) New York: Wiley.